

Klacht@reclamecode.nl
Stichting Reclame Code
Buitenveldertselaan 106
1081 AB Amsterdam

Stichting Rotterdam Natuurlijk!
bestuur@rotterdamnatuurlijk.nl

Rotterdam, 24 oktober 2024

Betreft: Misleidende duurzaamheidsclaims gemeente Rotterdam

Geachte Commissie,

Hierbij dient Stichting Rotterdam Natuurlijk! een klacht in tegen de hieronder genoemde documenten met reclame-uitingen van de gemeente Rotterdam wegens misleidende duurzaamheidsclaims.

Deze documenten hebben betrekking op het zogenoemde RCD XL gebied. In dit gebied zijn 19 woon/werktorens gepland waaronder 14 wolkenkrabbers met een hoogte tussen 125 – 250 meter (“extreme hoogbouw”¹). Voor een grafische weergave: zie bijlagen 1 en 2 (zijaanzicht vanuit de Provenierswijk).

Reclame-uitingen

1. Deze klacht heeft betrekking op de volgende reclame-uitingen van de gemeente Rotterdam en de hieronder genoemde hoofdprojectontwikkelaars:
 - Ambitiedocument Weena 70 (hierna: Ambitiedocument): zie [Projectambitiedocument Weena 70](#).
 - Rise bestemmingsplan (hierna: Plan Rise): zie [RISE: Toelichting \(ruimtelijkeplannen.nl\)](#).
2. In deze reclame-uitingen is sprake van misleidende duurzaamheidsclaims als bedoeld in artikel 3 en 4 van de [Code voor Duurzaamheidsreclame](#) (Duurzaamheidscode). Deze duurzaamheidsclaims voldoen niet aan de criteria uit de leidraad voor duurzaamheidsclaims van de Autoriteit Consument & Markt ([Leidraad Duurzaamheidsclaims | ACM.nl](#)):
 - a. gebruik juiste, duidelijke, specifieke en volledige duurzaamheidsclaims;
 - b. onderbouw duurzaamheidsclaims met feiten en houd ze actueel; en
 - c. beschrijf toekomstige duurzaamheidsambities concreet en meetbaar.
3. Rotterdam Natuurlijk! heeft de gemeente Rotterdam bij [brief van 17 mei jl.](#) geïnformeerd over haar bevindingen ten aanzien van misleidende duurzaamheidsclaims in het Ambitiedocument. Op 19 juni jl. is het Ambitiedocument besproken in de Commissievergadering. De heer Van der Mast heeft tijdens deze hoorzitting namens Rotterdam Natuurlijk! [ingesproken](#). Het Ambitiedocument is in de raadsvergadering op 11 juli 2024 jl. ongewijzigd vastgesteld (40 voor, 3 tegen).
4. Rotterdam Natuurlijk! heeft op 1 februari jl. [haar zienswijze](#) op het plan Rise gegeven. Zij heeft de gemeente Rotterdam bij [brief van 12 juli jl.](#) geïnformeerd over haar bevindingen

¹ [a3805ts \(commissiener.nl\)](#).

ten aanzien van misleidende duurzaamheidsclaims in de duurzaamheidsparagraaf van dit plan.

Misleidende duurzaamheidsclaims

Ambitiedocument

5. Verantwoordelijk: gemeente Rotterdam en ASR real estate (ASR).
6. In het Ambitiedocument wordt het project aangeprezen vanwege de bijdrage die dit levert aan “de kwaliteit, verdichting en de diversificatie” in de binnenstad, ofwel “Goede Groei”, en een aan “een levendige en aantrekkelijke binnenstad”. Het project wordt ook aangeprezen als “voorstrevend op het gebied van duurzame ontwikkeling” met bebouwing die “toekomstbestendig” is en “de menselijke maat” toevoegt. “Doelstelling is om te komen tot een betekenisvolle en iconische ontwikkeling voor dit schakelpunt in de stad.” Daarmee kwalificeert het Ambitiedocument als reclame in de zin van de Nederlandse Reclame Code.

Goede groei

7. In het Ambitiedocument staat de claim: *“Samen bieden deze grootschalige ontwikkelingen de kans om bij te dragen aan de in de omgevingsvisie benoemde “goede groei” waarin de verdichting gepaard gaat met de perspectieven gezond, inclusief, circulair en productief.”*
8. De term ‘goede groei’ in combinatie met verdichting van de binnenstad (d.w.z. meer versterking door met name extreme hoogbouw) is misleidend. Verdichting gaat gepaard met meer woon-werkverkeer en minder ‘groen’. Daardoor nemen de luchtvervuiling - zoals uitstoot van (ultra)fijnstof - en geluidsoverlast toe hetgeen een negatieve impact heeft op de leefomgeving en gezondheid. De term “goede groei” suggereert ook dat sprake is van duurzame bouw, herstel van biodiversiteit en klimaatbestendigheid bij de ontwikkeling van RCD XL. Deze claims kunnen niet worden waargemaakt (zie hierna).

Biodiversiteit

9. In het Ambitiedocument staat de claim: *“Het belang van biodiversiteit voor een gezond en evenwichtig ecosysteem in de stad is onderdeel van de Visie Openbare Ruimte van de gemeente Rotterdam. Doel is om een volledig en robuust ecosysteem in de stad te realiseren. Dit is mogelijk door sterke verbindingen te creëren, waardoor uitwisseling kan plaatsvinden tussen ecologisch waardevolle gebieden. Alle nieuwbouw- en openbare ruimte projecten dienen daarom hun bijdrage te leveren door bijzondere aandacht voor natuurinclusief bouwen.”*
10. De claim dat alle nieuwbouw- en openbare ruimte projecten een bijdrage leveren aan een volledig en robuust ecosysteem door bijzondere aandacht voor natuurinclusief bouwen, kan niet hard worden gemaakt, omdat er geen verplichtingen bestaan voor ontwikkelaars om natuurinclusieve maatregelen toe te passen in bouwprojecten. Wij verwijzen naar de raadsvergadering van 12 oktober 2023 waarin het Biodiversiteitskader is vastgesteld en de motie 'Biodiversiteit integraal in grondbeleid' is verworpen.² In deze motie is verzocht om de mate van natuurinclusiviteit mee te laten wegen in tenders en de selectie van marktpartijen voor gebiedsontwikkeling en om natuurinclusiviteit integraal

² [Document RotterdamRaad - \[23bb006872\] Biodiversiteit integraal in grondbeleid - iBabs Publieksporaal \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](#)

op te nemen in het grondbeleid. Voor zover wij hebben kunnen nagaan, is dit niet gebeurd.

11. In de Omgevingsvisie³, de Boomstructuurvisie⁴ en het Biodiversiteitskader⁵ is het doel van een volledig en robuust ecosysteem niet geconcretiseerd en vertaald naar toetsbare indicatoren, zodat niet kan worden beoordeeld welke bijdrage projecten leveren aan de realisatie van het doel en er geen effectief monitoringprogramma kan worden ontworpen.⁶
12. In het Ambitiedocument staat de volgende claim: *“Het verbinden van de ecologische structuur in de bestaande binnenstad is niet mogelijk door de aanleg van grote oppervlaktes. Maar door de juiste combinatie van groene ‘stepping stones’ kan de structuur voldoende versterkt worden om als corridor voor de uitwisseling van planten en beesten tussen verschillende groengebieden te functioneren/een functionele verbinding te maken. De onderlinge afstemming van de stepping stones is van groot belang voor het slagen van de maatregelen.”*
13. De gemeente Rotterdam streeft naar stedelijke verdichting in het centrum en daarbuiten. De gemeente laat in het midden hoe de structuur van “groene ‘stepping stones’” er uit komt te zien. Het is naar onze mening niet mogelijk om een “corridor voor de uitwisseling van planten en beesten tussen verschillende groengebieden” in het centrum van Rotterdam en met de omliggende wijken in de context van stedelijke verdichting extreme hoogbouw te realiseren.
14. Het Ambitiedocument zegt hier ook het volgende over:

“Doelsoorten(groepen) in de stedelijke omgeving omvatten voornamelijk insecten (vlinders, bijen, bodeminsecten), vleermuizen (gebouw bewonend) en vogels, zoals huismus, gierzwaluw en koolmees. Voor alle doelsoorten dienen volgende functies aanwezig te zijn in iedere (deel)projectlocatie om een lokaal ecosysteem te faciliteren:

- Voortplantingslocatie (vleermuiskasten, nestkasten voor vogels en dichte, rustige struiken).
- Veiligheid (verschuilplekken, zoals struiken, bomen, takkenrillen).
- Voedsel (planten en bomen met bloemen, zaden en bessen).
- Verbinding (bijvoorbeeld bomenrijen, hagen of gevelgroen gericht op omringend groen).”

“Voor de projectlocatie dient een plan voor de biodiversiteit opgesteld te worden door een onafhankelijk ecooloog. Het plan wordt door een stadsecoloog van de gemeente Rotterdam beoordeeld op de toegevoegde waarde voor de biodiversiteit van de gewenste ecologische verbinding (figuur 1), de samenhang van de ecologische functies en voldoende leefgebied voor de soorten die eerder zijn benoemd. Hieronder zijn maatregelen benoemd die een grote impact op de biodiversiteit hebben. Ook zijn eisen van diverse doelsoorten meegegeven om in te kunnen schatten waar welke vorm van biodiversiteit gerealiseerd kan worden. Echter, ieder project is anders en er zijn creatieve en maatwerk oplossingen nodig om de gezonde stad te realiseren.”

³ https://rotterdam.raadsinformatie.nl/document/10703501/1/s21bb012980_1_51382_tds

⁴ <https://www.rotterdam.nl/rotterdamse-stijl>

⁵ [Rotterdam staat klaar voor een biodiverse toekomst - Duurzaam 010](#)

⁶ Zie ook: [Document RotterdamRaad - \[23bb006867\] Neem EU-wetgeving mee in het biodiversiteitsbeleid - iBabs Publieksporaal \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](#).

15. De gemeente suggereert met deze alinea's dat het mogelijk is om in het centrum van Rotterdam met de toenemende versterking en extreme hoogbouw (i) alle vier functies voor "alle" doelsoorten in "iedere" (deel)projectlocatie te verwezenlijken ten behoeve van een lokaal ecosysteem, (ii) de voorwaarden te creëren die nodig zijn om de leefomgeving van de doelsoorten te verbeteren ("toegevoegde waarde") en (iii) om maatregelen te treffen die "een grote impact" op de biodiversiteit hebben. De gemeente maakt deze absolute en algemene claims niet concreet. Wij zijn als gezegd van mening dat het niet mogelijk is om het geschetste resultaat in het centrum van Rotterdam in de context van stedelijke verdichting en extreme hoogbouw te realiseren.
16. Maar ook als dit resultaat in theorie wel zou kunnen worden bereikt, dan ontbreekt het de gemeente aan rechtsmiddelen om de voorwaarden en resultaten dwingend op te leggen aan projectontwikkelaars en andere uitvoerders (zie hiervoor).
17. In het Ambitiedocument staat het volgende: *"De Rotterdamse gemeenteraad heeft in oktober 2023 het Biodiversiteitskader en de Uitvoeringsagenda Biodiversiteit 2023-2027 vastgesteld. Met het biodiversiteitskader geeft Rotterdam vanuit een strategisch niveau aan waarom en hoe er de komende jaren aan de biodiversiteitsopgave gewerkt wordt." Ook is er een Toolbox Natuurinclusief Rotterdam in ontwikkeling, welke concrete handvatten moet geven in het toepassen van bio-diversiteit."*
18. In deze alinea wordt gesuggereerd dat deze beleidsdocumenten betrekking hebben op de verbetering en versterking van de biodiversiteit in het kader van de geplande extreme hoogbouw in de binnenstad. Dit is niet het geval.

Circulair

19. In het Ambitiedocument staan de volgende claims:

"Nederland wil in 2030 50% circulair zijn en in 2050 een 100% circulaire economie hebben gerealiseerd. Dit heeft de volgende impact op nieuwe ontwikkelingen: door middel van een circulaire strategie wordt ontworpen, gerenoveerd en gebouwd met als doel een flexibel en toekomstbestendig gebouw te realiseren."

"Nieuwe ontwikkelingen worden met een circulaire strategie ontworpen, gerenoveerd en gebouwd met als doel een flexibel en toekomstbestendig gebouw te realiseren. De ontwikkeling is multifunctioneel, aanpasbaar en veranderbaar voor verschillende gebruiksscenario's gedurende het gebruik. Demontage en hoogwaardig hergebruik na einde gebruiksduur is mogelijk gemaakt voor relevante gebouwonderdelen en digitaal dusdanig vastgelegd zodat o.a. een demontageplan en relevante informatie voor hergebruik bekend en geborgd is."

20. Welke "circulaire strategie" wordt hier bedoeld? In het [duurzaamheidskompas](#) (p. 36) waarnaar wordt verwezen is geen circulaire strategie voor de bouw te vinden. Voor de in deze claim genoemde "eisen" waaraan de ontwikkeling moet voldoen bestaat geen juridisch kader: de initiatiefnemer hoeft alleen aan het bouwbesluit te voldoen. Daarin zijn geen voorschriften voor circulaire bouw opgenomen. De gemeente kan deze "eisen" derhalve niet afdwingen.
21. In het Ambitiedocument staat de claim: *"In samenwerking met initiatiefnemer ASR, die duurzaamheid zeer hoog in het vaandel heeft, speelt de nieuwbouw daarom een*

voortrekkersrol op het gebied van klimaatbestendigheid en circulair materiaalgebruik met duurzame systemen.”

22. In werkelijkheid is sprake van sloop van kwalitatief hoogwaardige bouw met energielabel A voor nieuwbouw: *“Om de beoogde ontwikkeling te kunnen realiseren moeten de twee bestaande gebouwen, het kantoorgebouw Weena 70 en de parkeergarage Kruiskade 21, gesloopt worden.”* Sloop staat echter onderaan de circulariteitladder. Bovenaan deze ladder staat het blijven gebruiken van de bestaande gebouwen. Volgens emeritus hoogleraar Renovatie André Thomson is [een gebouw eindelijk te renoveren](#). (Her)gebruik is het meest circulaire pad.
23. Het huidige kantoorgebouw is gecertificeerd met het ‘LEED Silver Label’. LEED bestaat sinds 1998 en is ontwikkeld door de United States Green Building Council (USGBC). LEED kent punten toe aan elk kenmerk in verschillende gebouwcategorieën dat als “groen” kan worden aangemerkt. Het LEED-keurmerk wordt in de Verenigde Staten erkend als het bewijs dat het gebouw milieuverantwoordelijk is. Dit keurmerk is gebaseerd op de BREEAM-methodiek. De claim: *“Het streven voor de ontwikkeling is BREEAM-NL Excellent en Paris Proof bij oplevering. Dit benadrukt het integraal duurzaam bouwen.”* is misleidend. Ten eerste wordt hier gesuggereerd dat het huidige kantoor wordt vervangen door een gebouw dat veel duurzamer is dan het huidige gebouw: deze suggestie is onwaar. Ten tweede is de claim “Paris Proof” misleidend: zie hierna onder *Reductie CO2-uitstoot* en *Absolute duurzaamheidsclaims*.
24. Voorts wordt Weena 70 (17 verdiepingen) vervangen door extreme hoogbouw (2 torens met 150 en 200 verdiepingen). Het is nooit aangetoond dat hoogbouw circulair kan worden gebouwd. Er is een enorme fundering nodig (tegen het omvallen) en het materiaalgebruik per nuttige m2 kan oplopen tot een factor drie ten opzichte van laagbouw of midden hoogbouw (max. 10 lagen). Bij een realistische kijk op een circulaire gebouwde omgeving is de hoeveelheid materiaalgebruik geminimaliseerd, biobased en blijven gebouwen bruikbaar in de verwachte extreme weer scenario’s. Dus ook als er (tijdelijk) geen elektriciteit beschikbaar is. Hoogbouw is zonder elektriciteit, dus zonder werkende installaties, onbewoonbaar.
25. Opvallend is ook dat in het “Hoogbouwbeleid”, beschreven op p. 35 van het Ambitiedocument, de aspecten “duurzaamheid” en “circulariteit” niet worden genoemd.
26. Kortom: (i) extreme hoogbouw als ‘circulair’ en ‘klimaatbestendig’ bestempelen is onjuist, (ii) het slopen van een kwalitatief hoogwaardig gebouw is strijdig met de kwalificatie ‘duurzaamheid’ en (iii) “duurzaamheid” en “circulariteit” maken geen onderdeel uit van het gemeentelijk hoogbouwbeleid zodat claims ten aanzien van deze aspecten onjuist zijn en niet kunnen worden waargemaakt.

Hittestress

27. In het Ambitiedocument staat de claim: *“Nieuwe ontwikkelingen mogen het risico op hittestress niet verhogen. Hierin kunnen groene daken of gevels een rol spelen.”*
28. Deze claim is niet hard te maken. De WUR heeft in een onderzoek naar hittestress in Rotterdam een sterke relatie gevonden tussen [bevolkingsdichtheid \(meer gebouwen\) en hittestress](#) (eerste alinea). Daarnaast zal door het toevoegen van hoogbouw het albedo effect (pagina 14 en verder in het hierna genoemde onderzoek) verder worden verlaagd

wat resulteert in nog meer hittestress. De claim in het Ambitiedocument staat bovendien haaks op de [adviezen in een onderzoek uit 2011](#) dat in Rotterdam is uitgevoerd.

29. Er wordt ook niet aangetoond hoe dakgroen of groene gevels op (grote) hoogte kunnen compenseren voor de toename van beton en verharding. Bovendien ontbreekt het juridisch kader om de initiatiefnemer te dwingen deze maatregelen te nemen. Voorts ontbreken wederom toetsbare indicatoren, zodat er geen effectief monitoringprogramma kan worden opgesteld.

Toekomstbestendig

30. In het Ambitiedocument staat de claim: *“Wij willen kwaliteit behouden waar mogelijk en kwaliteit toevoegen waar nodig. Voor het bouwen in de Binnenstad van Rotterdam is het belangrijk dat iedere ontwikkeling bijdraagt aan een levendige en aantrekkelijke Binnenstad. Bouwprojecten dienen daarom toekomstbestendig te zijn (robuust en resiliënt) en toekomstwaarde voor de Binnenstad te creëren.”*
31. De claim “toekomstbestendig” suggereert dat de geplande extreme hoogbouw in het centrum van de stad klimaatbestendig zal zijn. Klimaatbestendigheid omvat onder meer adequate bescherming tegen hittestress en wateroverlast. Voor wat betreft het eerste aspect is deze claim onjuist, althans niet onderbouwd (zie hiervoor onder *Hittestress*). De huidige Hemelwaterverordening ([artikel 20](#)) beschermt onvoldoende tegen extreme regenval, een fenomeen dat zich steeds vaker voordoet als gevolg van klimaatverandering. Zo wordt er geen maximum gesteld aan verhard oppervlak rondom nieuwbouw, is een hemelwaterberging niet verplicht voor nieuwe bouwwerken en terreinverharding met een grondoppervlakte van minder dan 500 m² en kan het teveel aan water (overstort) worden geloosd op de gemeentelijke riolering of in de publieke ruimte. Toegang voor inspectie door de gemeente is niet geregeld.⁷

Reductie CO₂-uitstoot

32. In het Ambitiedocument staan de volgende claims:

“Om toekomstbestendig te kunnen bouwen heeft Gemeente Rotterdam duurzame opgaven gesteld en deze bekrachtigd met het ondertekenen van het Europees akkoord Paris Proof. Daarmee verankeren wij als gemeente onze stadsambities en stimuleren we een duurzame bouwcultuur.”

“De ambitie is om in 2030 55% CO₂ reductie te realiseren.”

“Paris Proof bouwen is een vertaling van onze CO₂ doelstellingen en biedt daarmee houvast om onze ambities te realiseren.”

“Alle bouwontwikkelingen binnen de gemeente dragen bij aan dit doel.”

33. De gemeente suggereert met bovenstaande claims dat de gemeente (a) zich heeft gecommitteerd aan de klimaatdoelen van het Akkoord van Parijs, (b) voor alle activiteiten op haar grondgebied als doel heeft om in 2030 55% CO₂-reductie te realiseren in scope 1, 2 en 3 conform het Akkoord van Parijs, (c) deze CO₂-reductie ook daadwerkelijk zal behalen. Daarnaast wordt beweerd dat alle bouwontwikkelingen hieraan daadwerkelijk

⁷ Vergelijk dat met de [eisen die Weert](#) stelt.

zullen bijdragen. Deze claims zijn onjuist en daardoor misleidend. We lichten dit hieronder toe.

34. De ambitie van Rotterdam voor 2030 heeft alleen betrekking op de emissies in scope 1. Ook zijn bepaalde sectoren uitgesloten, waaronder glastuinbouw, scheepvaart en luchtvaart. Verwezen wordt naar [Rapport \(dcmr.nl\)](#), pagina 7 en 8. Scope 3-emissies zijn groot in omvang (circa 65 tot 95% van de CO₂-impact van de meeste bedrijven) en indirect. Om de doelstellingen van het Akkoord van Parijs te halen is significante reductie in scope 3-emissies essentieel.
35. Uit voormeld rapport van DCMR blijkt voorts dat het onzeker is dat de gemeente de 55% CO₂-reductiedoelstelling in 2030 zal halen. Ten eerste stelt DCMR vast dat de reductiedoelstelling voor 2025 alleen kan worden gehaald als *“alle verwachte en beoogde plannen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd - wat onder andere afhankelijk is van verdere invulling, besluitvorming en financiering”*. Ten tweede concludeert DCMR dat het doel voor 2030 met het huidige maatregelenpakket niet wordt bereikt: *“Met de uitvoering van het huidige KAR, aangevuld met de vergroening van de Nederlandse gasmix, wordt in 2030 een reductie van 11.662 kton CO₂ gerealiseerd. De (huidige) opgave is 14.465 kton reductie en dus is het effect van het huidige KAR onvoldoende om het doel voor 2030 te halen.”* Daarbij moeten nog de volgende kanttekeningen worden gemaakt die de realisatie nog onzekerder maken: (1) de uitstoot van de vervuilende sectoren glastuinbouw, scheepvaart en luchtvaart zijn niet meegenomen in de berekening en (2) er is sprake van een overschatting van het effect van de maatregelen omdat in de berekening ook de verwachte en beoogde maatregelen zijn meegenomen waarvan niet zeker is of deze ook uitgevoerd worden.⁸
36. Vorenstaande betekent dat de claims ten aanzien van “Paris Proof bouwen” en “alle bouwontwikkelingen” niet kunnen worden waargemaakt.

Vage duurzaamheidsclaims

37. In het Ambitiedocument staan de volgende claims:

“De ontwikkeling aan Weena 70 biedt kansen om specifieke duurzaamheidsthema’s op te lossen. Initiatiefnemer en ontwikkelaar zijn voornemens een toonaangevend iconisch pand te realiseren aan Weena 70/ Kruiskade 21; een plot gesitueerd op een prominente zichtbare locatie in centrum Rotterdam. Deze vooraanstaande locatie biedt kansen om een voorbeeldfunctie te bekleden op het gebied van duurzame en toekomstbestendige bouw. Tezamen met andere bouwprojecten in de directe omgeving kan Weena 70/ Kruiskade 21 een kwaliteitsslag realiseren voor het binnenstedelijk gebied van Rotterdam. Het streven voor de ontwikkeling is BREEAM-NL Excellent en Paris Proof bij oplevering. Dit benadrukt het integraal duurzaam bouwen.”

38. Onduidelijk is welke “specifieke duurzaamheidsthema’s” de ontwikkeling van Weena 70 kan oplossen. Zoals hiervoor onder *Circulair* en *Toekomstbestendig* is toegelicht is er geen sprake van “duurzame en toekomstbestendige bouw”. Onder *Reductie CO₂-uitstoot* is uitgelegd dat het begrip “Paris Proof” misleidend is. De term “integraal duurzaam bouwen” is onvoldoende specifiek en misleidend, gelet op de toelichting onder *Circulair*.

⁸ Vgl. [ECLI:NL:RBAMS:2024:1512, Rechtbank Amsterdam, C/13/719848 / HA ZA 22-524 \(rechtspraak.nl\)](#), rechtsoverweging 4.32, 4.36 en 4.37.

Plan Rise

39. Verantwoordelijk: gemeente Rotterdam.

40. In het Plan Rise wordt de geplande extreme hoogbouw aangeprezen om hun positieve bijdrage aan “goede groei”, waarin de verdichting (compact) gepaard gaat met de perspectieven gezond, inclusief, circulair en productief”, “het verbeteren van de leefomgeving en klimaatbestendigheid” en “een duidelijke profilering en aandacht voor kindvriendelijkheid”. “Deze grootschalige initiatieven bieden de kans om het aanbod van (betaalbare) woningen en maatschappelijke voorzieningen in het centrum te vergroten, de leefbaarheid van dit gebied te verhogen en ze kunnen met innovatieve concepten bijdragen aan de mobiliteitstransitie.” Daarmee kwalificeert het Plan Rise als reclame in de zin van de Nederlandse Reclame Code.

Milieueffectrapportage

41. Het Plan Rise claimt zorgvuldig te zijn door “*het instrument milieueffectrapportage in te zetten om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming.*” Er is weliswaar een milieueffectrapportage opgesteld, maar deze is beperkt tot de projecten Rise en Lumière. Andere (extreme) hoogbouwprojecten in het centrum (zie bijlage 1) zijn niet meegenomen in het milieueffecten onderzoek (dit wordt ook wel ‘salamitactiek’ genoemd). De Commissie m.e.r. concludeert in haar advies dat het Plan Rise een negatief effect heeft op de leefomgeving.⁹ De cumulatie van milieueffecten in combinatie met de andere (extreme) hoogbouwontwikkelingen zal nog negatiever uitpakken, maar deze effecten komen in het Plan Rise niet terug in de tabel met effectbeschrijving. In het plan Rise is de beweerde inzet van het instrument milieueffectrapportage te kwalificeren als misleidend in de zin van de Duurzaamheidscode.

Goede groei

42. Het Plan Rise claimt: “*RISE is een van de ontwikkelingen die in deze grote context bijdraagt aan de in de omgevingsvisie gedefinieerde 'goede groei', waarin de verdichting (compact) gepaard gaat met de perspectieven gezond, inclusief, circulair en productief.*”

43. De term ‘goede groei’ in combinatie met verdichting van de binnenstad (d.w.z. meer versterking door met name extreme hoogbouw) is misleidend. Wij verwijzen naar de toelichting hierboven ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Goede groei*.

Energietransitie

44. Het Plan Rise claimt: “*het beperken van de energievraag en het opwekken van duurzame energie zijn in het ontwerp van RISE belangrijke uitgangspunten om de energietransitie vorm te geven.*”

45. Deze claim gaat voorbij aan het feit dat het in de energietransitie evenzeer gaat over grondstoffengebruik en juist het grondstoffengebruik (zoals beton en staal) zorgt voor zeer hoge uitstoot van broeikasgassen en zijn steeds schaarser. En daarbij geldt: hoe hoger, luxer en beter geïsoleerd een gebouw, hoe meer materialen nodig zijn per m² nuttig vloeroppervlak. Alleen met biobased materialen (waarin CO₂ wordt opgeslagen tijdens de productie) kan het grondstoffengebruik en de uitstoot worden verminderd (zie ook onder *Circulair* hierna).

⁹ a3805ts (commissiener.nl).

46. Daarnaast worden verticale PV-panelen (zonnepanelen) en WKO ('warmte-koude opslag') genoemd als duurzame energiebronnen tijdens de gebruiksfase. De nadelen worden echter niet genoemd: verticale PV-panelen zijn veel minder efficiënt, op grote hoogte kunnen ze voor onaanvaardbare brandrisico's zorgen en de spiegeling van zonlicht kan hinderlijk zijn voor onder andere verkeer. Een WKO-installatie heeft een enorme ruimtevrage in de bodem en er bestaat het voortdurende risico op onder andere bodemvervuiling. Is die ruimte beschikbaar en wat is de kans op vervuiling bij een dergelijk grote put? Door enkel te kijken naar het energiegebruik tijdens de gebruiksfase en de nadelen van de gekozen hernieuwbare energiebronnen niet te noemen, is de claim dat plan Rise bijdraagt aan de energietransitie misleidend.
47. Het Plan Rise claimt ook het volgende: *"De benodigde energie wordt zoveel mogelijk binnen de ontwikkeling zelf opgewerkt. Het elektriciteitsgebruik wordt zo veel als mogelijk gedekt door opwekking van elektriciteit door middel van PV-panelen."*
48. In samenhang met voormelde uitgangspunten wordt hier de suggestie gewekt dat met de genoemde maatregelen in hoge mate voldaan kan worden aan de energiebehoefte van het gebouw. Uit aanvullend onderzoek van de Commissie m.e.r. blijkt echter dat dit niet het geval is, althans niet is aangetoond: *"Afhankelijk van de gehanteerde uitgangspunten en definities wordt 6 tot 13% van de energievraag met zonne-energie ingevuld. Ook is aangegeven dat de uitwerking van het WKO-systeem in een latere fase plaatsvindt. Hierdoor is nog onduidelijk in hoeverre het mogelijk is om op eigen terrein aan de warmte- en koudebehoefte van het toekomstige gebouw te voldoen. Desondanks wordt in de aanvulling geconcludeerd dat voldaan kan worden aan de energiebehoefte van het gebouw. Deze conclusie kan de Commissie niet volgen op basis van de verstrekte informatie."*¹⁰ De gemeente moet voor de berekening van de effectiviteit van de WKO-oplossing voor Rise en Lumière de WKO-oplossingen voor de andere (extreme) hoogbouwprojecten in de nabijheid meenemen, aldus ook de Commissie m.e.r. (zie onder *Milieu-effectrapportage* hiervoor).

Circulair

49. Het plan Rise claimt: *"om de ontwikkeling RISE mogelijk te maken zal de huidige bebouwing op de kavel worden gesloopt. Hiermee wordt een grote bron van herbruikbare materialen aangeboord."* Er worden vervolgens allerlei manieren genoemd om de materialen in kaart te brengen en in het Plan Rise of elders te hergebruiken.
50. Deze claim is onjuist, onvolledig, wordt niet met feiten onderbouwd en kan bovendien niet worden waargemaakt. Welk percentage van de sloop betreft bijvoorbeeld herbruikbare materialen? Via welke wegen en door welke afnemers worden deze materialen gegarandeerd benut? Wat wordt er gedaan om de restmaterialen van de sloop een zo minimaal mogelijke impact op milieu en uitstoot te laten hebben? Wie is daarop aanspreekbaar c.q. daarvoor aansprakelijk?
51. In werkelijkheid gaat het hier om sloop van een twee energielabel A gebouwen, Pompenburg (30.000m² - Weeber) en Coolsingel 6 (11.000m² - Bodon) voor nieuwbouw; dat staat helemaal onderaan de circulariteitladder. Wij verwijzen naar de toelichting hierboven ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Circulair*.

Hittestress

¹⁰ [a3805tsea \(commissiener.nl\)](https://a3805tsea.commissiener.nl).

52. In het Plan Rise staat de claim: *“door deze nieuwe begroeiing wordt ook hittestress tegengegaan.”* Het gaat hier over begroeiing op het dakterras. Deze claim is niet hard te maken, niet concreet en niet meetbaar. Wij verwijzen naar de toelichting hierboven ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Hittestress*.

Klimaatbestendigheid

53. In het Plan Rise staat de claim: *“De derde pijler van het duurzaamheidsconcept is klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving. Een klimaatbestendige ontwikkeling vraagt om meer groen en onverharde ruimte.”* *“Met een systeem van buizen wordt dit regenwater binnen het project opgeslagen. Hierdoor wordt enerzijds het gemeente riool ontlast en wordt het regenwater in droge periodes gebruikt om het groen te irrigeren. Met deze ingreep is RISE voorbereid op klimaatverandering en het opvangen van steeds meer heftige en plotse regenbuien.”*

54. De claim dat sprake is van een “klimaatbestendige ontwikkeling” en dat het project voorbereid is op klimaatverandering en het zelf opvangen van steeds meer heftige en plotse regenbuien is niet hard te maken. In het aanvullend onderzoek van de Commissie m.e.r. staat hierover het volgende: *“Regenwaterbeheersing: de wateropgave is in de aanvulling niet kwantitatief in beeld gebracht. Hierdoor blijft onduidelijk welke waterbergingscapaciteit binnen de kavels kan worden gerealiseerd en welke hoeveelheid regenwater de gemeente nog moet kunnen afvoeren bij een piekbui.”*¹¹

55. Daarnaast geldt hetgeen we hiervoor hebben aangevoerd ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Toekomstbestendig* over de ontoereikende reikwijdte van de huidige Hemelwaterverordening.

Gezonde leefomgeving

56. De gemeente stelt zich ten doel om een gezonde leefomgeving te realiseren: *“Een gezonde leefomgeving voor zowel mens als dier vraagt om gezonde ecosystemen en een grote biodiversiteit.”* Het Plan Rise claimt: *“hierdoor ontstaat er een groene ruimte voor mens, dieren en insecten. Nieuwe vormen van biodiversiteit.”*

57. De claim dat groene ruimte op een dak op grote hoogte leidt tot nieuwe vormen van biodiversiteit is niet onderbouwd. Daarbij komt dat er geen verplichtingen bestaan voor ontwikkelaars om natuurinclusieve maatregelen voor biodiversiteit toe te passen in bouwprojecten. Wij verwijzen naar de toelichting hierboven ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Biodiversiteit*.

58. De ervaring leert bovendien dat daktuinen in Rotterdam – vaak ondanks de belofte vooraf van vrije toegang voor Rotterdammers – naderhand alleen toegankelijk zijn voor bewoners van de woontoren. Daarmee zijn daktuinen voor de leefomgeving geen alternatief voor openbaar groen in de stad. En door de verstening in het centrum als gevolg van de geplande extreme hoogbouw is er veel minder ruimte voor openbaar groen. Dit heeft ook een negatieve impact op de bestaande biodiversiteit.

59. Het Plan Rise rekent met ongeveer 270 parkeerplaatsen: 70 daarvan worden in het gebouw zelf gerealiseerd voor uitsluitend deelauto's en ca. 200 moeten extern een plek krijgen. De externe parkeerplaatsen en samenhangende verkeerseffecten (geluid,

¹¹ [a3805tsea \(commissiemer.nl\)](https://a3805tsea.commissiemer.nl).

emissies, lucht, congestie, mobiliteit) zijn, voor zover wij hebben kunnen nagaan, niet meegenomen in de onderzoeken.

Reductie CO2-uitstoot

60. In het Plan Rise staat de claim: *“Deze verschoning van de stedelijke mobiliteit, gekoppeld aan de gestage afname van autogebruik in het centrum sinds 2000, zal zowel de CO₂-reductie voor 2030 zoals gesteld in de verschillende Klimaatakkoorden en de verbetering van de luchtkwaliteit tot de Europese gezondheidsnormen voor NO₂ in de stad rond 2020 realiseren.”*
61. Deze claim ten aanzien van het behalen van het CO₂-reductiedoel in 2030 kan niet worden waargemaakt. Wij verwijzen naar de toelichting hierboven ten aanzien van het Ambitiedocument onder *Reductie CO₂-uitstoot*.

Absolute duurzaamheidsclaims

62. Voorbeelden van absolute duurzaamheidsclaims in het Ambitiedocument en het Plan Rise zijn: goede groei, biodiversiteit, circulair, duurzaam(heid), klimaatbestendig, toekomstbestendig, Paris Proof. Artikel 4 van de Duurzaamheidscode bepaalt dat de bewijslast rust op de gemeente en de genoemde projectontwikkelaars en zwaardere eisen worden gesteld aan het bewijsmateriaal naarmate de duurzaamheidsclaims absolueter zijn geformuleerd. Het bewijsmateriaal moet “actueel” zijn en “zeer overtuigend”, dat wil zeggen dat uit het bewijsmateriaal moet blijken “dat het beweerde resultaat gegarandeerd wordt bereikt”.
63. Wij hebben hiervoor toegelicht waarom deze claims onjuist zijn en niet kunnen worden waargemaakt. Zonder aanvullend bewijs dat aan voormelde criteria voldoet, zijn deze absolute claims misleidend.

Hoogachtend,

Stichting Rotterdam Natuurlijk!

Bijlagen

1. Plattegrond met geplande torens (namen en hoogte) in RCD XL gebied
2. Zijaanzicht op de geplande torens vanuit de Provenierswijk (noordkant)
3. Ambitiedocument Weena 70
4. [Toelichting bestemmingsplan Rise](#) (link, te groot om mee te sturen)
5. Statuten stichting Rotterdam Natuurlijk!
6. Uittreksel KVK